

S tem važnim vprašanjem si belijo glavo deželni odborniki in poslanci. Vem, kaj zagovorniki pravijo. Al premislijo naj, da vsak čevelj ni za vsako nogo. Različnim okoliščinam deželnim morajo tudi postave primerjene biti; sicer jo zabredemo pri vsi njih dobri volji; da nas Bog obvari!

Naj se kmetu slobodnost, ktero je komaj dobil, nikar ne krati; on nam vojake daje, kateri deželo branijo.

Na Laškem, kjer kmet mirno želi živeti pod avstrijskim orlom, bi bilo vse drugače, ako bi kmet ne bil hlapec, ktereга gospod od zemljišča spodí, ako mu puntariti ne pomaga.

Al važno vprašanje o razdelitvi je predolgo, da bi se vse tukaj razložilo, kar mi srce teži.

Zato se sopet obrnem na razdelitev pašnikov, in M. K. vprašam: kaj bi mu škodovalo, ako bi vsaka srenja občinski gojzd imela? Mislim, da bi mu še koristilo, ker bi slabi gospodar svojega kosa posekati in zafčkatí ne smel; soseska pa tudi vsaka prihodkov potrebuje.

Občinskih pašnikov razdeliti ter koristniše obrniti in porabiti vlada ne ovira, temveč pospešuje.

Rodičani na pr. so si razdelili goli pašnik, ki 50 oralov meri; sam tešel je, ki ima veliko natrona v sebi; zato želijo vinograde zasaditi. Komaj je to doznal skrbni deželni poglavar, brž je poslal 10.000 trt najžlahnejših, že v polovici septembra meseca v mrzlejši Avstrii dozorelih plemen.

Da smo žvižgavca do zdaj pili, je bilo največ krivo, ker so kmetje premalo skrbeli za zgodnja plemena; o sv. Luku bi bil z nektero jagodo še zajca ustrelil.

Naj gré rakom žvižgat žvižgavec! Rezavico nareja, čeva krči, do pèt ne pride, srca ne oveselí in ušes ne ogreje.

Gojzdi so v ozki zvezi s poboljšanjem kmetijstva; mi se pa izobraženim narodom vvrstovati ne moremo, dokler pri starem kopitu ostajamo.

Naj je tedaj M. K. prepričan, da je koristno, tako dobrega deželnega očeta ubogati; naj tudi ne zabi, da usmiljenje je lepa čednost, toda biti mora o pravem času, na pravem mestu in resnično!

Rodik 3. aprila 1865.

J. S.

Goveja kuga.

Po dopisu c. kr. deželne general-komande iz Zagreba od 12. dné t. m. je v vojaški granici goveje kuge povsod konec, le v likanskem 1. polku je je še nekoliko.

Od konca 1862. leta, ko se je kuga v vojaški Granici začela, noter do 12. dné t. m. je izmed 149.954 goved jih poginilo in pobitih bilo 27.284, — o vac 1692, kóz 106.

V Bosni pa se ta pošast še zmiraj sèm ter tje kaže.

Národne stvari.

Visoki raji. *)

Najstarjši napévi slavjanski, kolikor vèmo, kateri su se začuvali i ohranili do naše dobe, su visoki raji. Poju, muziciraju i rajaju se ti raji vsakoga léta slovesno pod lipoj zelenoj, kadarkoli se obhadja v ziljskoj doliné žegen, somenj, cerkveni shod. Župe ali fare, v kterih su ti prastari visoki raji i druge starodavne slavjanske navade obične, su slédeče: Gorjani, Bistrica,

Čače, Šentjuri, Šent-Pavel, Šent-Štefan, Blatčani, Borljani, Meljviče i Berda. Te častne visoke raje sméju pod lipoj plesati izključivo samo samični mladenči i deklice nespečane; druge slovenske plese, kateri po visokih rajih se muziciraju, sméju plesati pa tudi ostale samične ženstva. Te starodavne navade su bile někada po čeloj Sloveniji razširjene; na brejarjih plešu tudi po Goričkom, pod lipoj pak imenito v Kovoridě i na več krajih. Verlo lépo je to bilo, da su rodoljubni Slovenci te zanimljive visoke raje dali zamuzicirati tudi v některih slovenskih čitavnicah, kakor su to storili v mēstě Ljubljani. Tudi v celovskoj čitavnici smo naumili te visoke raje zamuzicirati i ker su meni rekli, da bi o toj veselici někak govor progovoril, sem složil i naspamet se naučil sledeću besědu, da bi dokazal, kako starodavni i kako zanimljivi su ti visoki raji. Besědu sem imel prav po domaće slovensko složenu, tukaj semo ju pak postavim malo bolje po uzajemvu obernjenu; glasi tako-le:

„Slavna gospodo slavjanska! Blagi namēn naše slavjanske čitavnice v našem prijetnom i prijaznom mēstě Celovci postoji osobito v tom, da se družbeniki prijateljsko ovdě porazveselimo i v duhu slavjanskom se uzajemno izobražujemo i se prosvetljujemo. Izobraževati se po značaju slavjanskom nam je neobhodno potreba, ker v sadajnih časih pravice naroda samo toliko obveljaju, kolikor je narod izobražen, i take zato, ker su Slavjani, naši predniki, uže v najstarějsej dobe bili jeden od najprosvetljenějših narodov; osobito Slavjani prebivajuči onda v Malojasiji. Oni su bili uže petnajst sto lét pred Kristom najprosvetljenějši narod na svētě za narodom indijskim v Indiji. Oni nisu samo rodovitna polja uže onda izvrstno obdėlovali, i živinu marljivo gojili i redili, nego oni su bili prvi med ljudmi, kateri su izuměli rude kopāti i metale táliti, pervi, kateri su počeli tergovati.¹⁾ V obće je prišla prosvěta k Gerkom od Slavjanov iz Maleasije v Gerčku. Slavjani maloasijski su bili pristojno izobraženi uže onda, kada su Gerki ješće kakor divjaki po gerčkih dubravah se potikali, želud žerli i ješće nisu poznavali ne postav, ne pravic zakona i ženitbe. Pa od vsega toga ozbiljnoga ne mēnim dnes govoriti, nego progovorim v veseloj družbi rajše o staroslavjanskom petji i muziki i o starodavnih slavjanskih visokih rajih. Ti Slavjani maloasijski su bili v tom tako izverstni, da jim ni bilo para; oni su iznajdli skoro vse glasbeno, muzikalno orudje, kteru su pozdněje od njih Gerki sprijeli. Slavjani v Brigiji²⁾ su iznajdli piščalu imenovanu po njih brigišku³⁾, su iznajdli piščalu postranščicu⁴⁾, bunke⁵⁾, cimbale⁶⁾ nabilije⁷⁾, kotle⁸⁾ in več drugoga.

Toti visoki raji su se sprepěvljali, muzicirali i rajali, plesali, pri bogoslužebnih shodih, svečanostih i jígrah ne samo pri Slavjanih maloasijskih, nego i v Trakiji i starodavnoj Makedoniji. To je bilo pred trojanskoj vojskoj. Po trojanskoj vojski v dvanajstom veku pred Kristom se je velika množina maloasijskih Slavjanov preselila iz Maleasije pod vojvodama Aenejem

¹⁾ Te govor je vzet iz većjega spisa, kteroga spisujem, i v kterom vse dovodi i dokazi potverđujem; v govorě se je moralo vsako učeno dokazivanje naravno izostaviti.

²⁾ Phrygia.

³⁾ Klarinet.

⁴⁾ Flötte; Gerki su tēma dvěma piščalama rěkali: mužska i ženska piščala.

⁵⁾ Bassgeige.

⁶⁾ Hakbrett.

⁷⁾ Glasbeno orudje okroglo, oblo bronasto, na kteru se je udarjalo ali nabijalo, odtuda ime nabilije, i ktero je tako prijemno zvenelo, da bi od prijemnosti znorěl, je tako premilo pělo, da bi od miline poludil, kakor to Gerk Aeshilos tverdi.

⁸⁾ Pauken; Slavjani su rěkali: kotli, Gerki su jih tudi tako po slavjansku imenovali.

*) Po želji častitega gospoda pisatelja vzamemo sestavek v vzajemno-slovanskem jeziku njegovem. Vred.

i Antenorom v Evropu. Aenej svetli je vsel seboj iz nesrečne Troje vladu, Antenor pak s svojim ljudstvom se je naselil k Slavjanom verjetno uže prej ovdě prebivajúcim, v sadajnoj Sloveniji, v starom Noriku i Venetiji tadajnoj. Tada su seboj prinesli iz Maleasije v naše kraje svoje starodavne Slavjanske običaje i visoke raje, kateri su se najbolje začuvali i ohranili pri Slovencih v ziljskoj dolině v Koruškoj. — V Gerčku su prišli ti visoki raji iz Maleasije leta 682. pred Kristom, ako ne prej. — Onda je živil i vladal v Korintě, slavnom i bogatom, primorskem městě gerčkom oblastnik Periander i onda pride iz města Metimne na maloasijskom otoku Lesbos slaven glasbenik ali muzik slavjanski Jarijon ¹⁾ v Korint i on je bil prvi med ljudmi, kolikor vemo, da je v Gerčkoj visoke raje učil i jih upeljal, kateri su tako neizrečeno dopadli, da su jih Gerki pri svojih bogoslužebnih shodih, veselica i jigrach upeljali i jih imenovali *νομος ορθως* = nomos orthios, visoki napěvi. Ko je Jarijon uže dolgo vremena prebival v Korintě, začeli ješče dalje po světě se podati kakor pěvec i glasbenik i se preladja v Siciliju i obhodi Italiju povsuda spěvaje i muziciraje i si pridobi i prisluži mnogo blaga i premoženja. Poslednič se naměni sopet nazaj se vernuti v Korint. Največ se je zanašal na Korintčane, njim je najbolje zaupal. Zato si najeme v městě Tarentě mornarje korintiške i njih ladiju, da ga prepelju s vsěm blagom i premoženjem v Korint. Oni odtisnu od Tarenta, jadraju po silnom morju i jadraje po morju se polakome i zažele mornarji, kateri ga voze, njegovoga blaga i premoženja i sklenuju Jarijona umoriti, se uzdvignu nad njega i mu oznane, da mora vmřeti, da naj se ali sam vmori, ali v morje skoči, ali da ga hočuju vmoriti oni sami. Jarijon v toj velikoj stiski jih začne prositi za božju volju, da mu življenje puste i da jim rad vse premoženje poneha i vse blago prepusti. Oni pak nočuju nič slišati o tom. Zatim prosi Jarijon rekoč: Ker ste vi uže tako sklenili, da moram vmřeti, dopustite mi, da pred smrtju si ješče oblečem najlěpše i najkrasnejše oblačilo, da vzamem cimbele v ruke, da se vstupim na obklupje ladije, da ješče zapojem i zamuziciram visoke raje i kadar jih dopojem i domuziciram, hočem sam skočiti v morje. Mornarji mu to radi dovolě. Jarijon si obleče najlěpše i najkrasnejše oblačilo, vzame cimbele v ruke, se vstupi na obklupje ladije, začne sprepevljati i muzicirati visoke raje i kadar jih dopoje i domuzicira — praskne, kakor je bil, v morje globoko. Mornarji jadraju dalje proti Gerčkoj. Jarijon pak priplava srečno do brěga, kakor se pripověduje, sedeč na herbtě ribe pliskavice, delfina, i stupi veselo pri Tajnarji v Peloponesě na suhu zemlju, i se podá odtuda naravnost v Korint. ²⁾ Tamo pripověda ljudem i Periandru, čto i kako se mu je godilo. Periander mu slabo verjame i ga zaderži pri sebě i ga ne spusti, pa take ukaže paziti na mornarje, kada prijadraju. Ko su prišli, jih pokliče pred se i jih vpraša: Ali imate vi morebiti něčto povědati od Jarijona? I oni odgovore, da njemu se verlo dobro godí v Italiji i da su ga v Tarentě zapustili zdravoga in veseloga. — Sada stupi pred nje Jarijon krasno oblečen deržeč v rukah cim-

bale ravno tako, kakor je bil, kadar je iz ladije v morje skočil. Mornarji ostrmé, se prestrašě, su vsega prepričani i ne moreju nič več tajiti. — Tako to pripověduje o Jarijoně in o visokih rajih Herodot, kateri je živel v petom veku pred Kristom. ¹¹⁾

Toti visoki raji, rekel bi, brigisko- ali trojansko-slavjanski, greju verlo živahno i veselo, tako le“:

Tu je bilo naměnjeno, da bi se ti visoki raji zamuzicirali, da bi jih sbrana družba ne slišala samo po govoru opisane, nego take v djanji zamuzicirane.

Toda stupi k meni moj dober prijatelj i mi tiho govori: želja je, da ne govorite govora svojega, glejte, mnogo povabljenih ne razumi slovenščine i ne mara za slovenske stvari, to bi samo disgustiralo; prišli su le plesat. — Prijatelju sem prav hvaležen, da mi je to o pravom čase povědal.

Visoki raji se nisu muzicirali, govor se nije izgovoril — saj věste, kateri družbenik čitavnice slavjanske bude hotěl disgustirovat v slavjanskoj čitavnici pri slavjanskoj veselici s stvarmi slavjanskimi?

Te govor o visokih rajih pošljem pak v naše „Novice“ zato, ker je zanimljiv i da se more prečitati ali progovoriti, deklamirati, kadar si někđe rodoljubi hočuju dati visoke raje zamuzicirati, da pričejuči, pritomni, soznaju, kako starodavni i kako imenitni su ti raji.

V obče se mora želeti, da bi se narodne pēsni ziljske tiskom izdale; jaz imam jih sto sbranih, su kakor čista pšenica, zlato narodno blago; jaz jih morem brez skerbi hvaliti, ker to zasluže i ker jih nisem jaz izuměl, nego narod naš slovenski; jaz sem jih samo sbral mnogim trudom, jih spisal točno tako, kakor jih ljudstvo poje i izgovarja. Škoda! da bi take prelěpe stvari se zgubile, ker se tako uže pomalu zgublja izmed naroda. Knjiga bi snesla blizo 10 do 12 tiskanih listin (pól). Jaz sam te stvari narodne izdati ne morem, ker sem mnogo stroška imel, ko sem vlani izdal svoji dvě knjigi: **Узajemni правоніе славјанскі**, to je, uzajemnu slovniciu ali mluvnicu slavjansku — i: **Сіріл і Метод славјанска апостол**.

K tem pēsma bi se morali pridati take, kolikor je moguče narodni napěvi, i opisati bi se morale i navade i običaji ziljski, kolikor su skopčane s temi pēsma, čto može učiniti najtemeljitejšě človek pri Zilji rodjen, kateri vse te običaje iz mlada vě.

Ako bi se ne moglo izdati na světlo vsěh 100 pesem, ko jih imam sbrane — glejmo izdati vsaj s natenčnim narodnim i zgodovinskim opisanjem 6 visokih rajev, deset najstarejših pesem i jednu ali dvě poputnici nadrodno slovenski.

Matija Majar.

Vprašanje, na ktero se pričakuje odgovor.

Dalmatinska poslanca Klaić in Danilo sta poslala odprto pismo do c. kr. deželnega glavarja barona Mamula, kterege predmet je ta, da je gospod državni minister v zboru dunajskem na znani govor Greuterjev in Tomanov rekel, da so v Dalmaciji ljudje, ki snujejo jugoslovansko cesarstvo in iščejo središča zunaj države avstrijske, in da taka protiaustrijska čustva gojě sinjski frančiškani, mnogo poslancev poslednjega deželnega zbora in vsi oni, kateri v poslednjih volitvah niso glasovali za vladine kandidate. Klaić in Danilo, ki sta tudi kandidata opozicije, se čutita s tem govorom zeló obtožena. „Ta obtožba — pravita — natolcuje naji politični značaj, naji pri volitvah izrečeno politično izpovedanje, naji načela vernosti do vladarja in spoštovanja zakonov. V

¹⁾ Po gerčku: Arion.

²⁾ Da je Jarijon na ribě pliskavici do suhe zemlje izplaval, to je lahko samo pēsnički pristavek, ako ravno ima riba pliskavica, delfin, izmed vsěh rib človeka najrajše; da pak je Jarijon izplaval, to nije nič nemogučega, ker su prastari mornarji neimajuči magnetičke jigle, se kolikor moguče blizo suhe zemlje deržali. Jarijon je na spoměn svoje rešitbe v svetišče (tempelj) Zevsa v Tajnarě, kdě je na suhu zemlju stupil, daroval neveliku železnu podobu, kdě sědi muž na ribě pliskavici. Herodot Halikarnaski je tu od Jarijona na spoměn darovanu podobu v svetišču Tajnarskom sam viděl. Pis.

¹¹⁾ V knjigi I. poglavji 23. 24.